

Финансирано од
Европска Унија

ЦЕНТАР ЗА ПРАВНИ
ИСТРАЖУВАЊА И АНАЛИЗИ
CENTER FOR LEGAL RESEARCH AND ANALYSIS

20 МЗМП
ГОДИНИ

ДОКУМЕНТ ЗА ЈАВНИ ПОЛИТИКИ

КОРИСТЕЊЕ АЛГОРИТМИ И ВЕШТАЧКА
ИНТЕЛЕГЕНЦИЈА (AI) ВО ПРАВОСУДСТВОТО –
СО ПОСЕБЕН ОСВРТ НА ПРАВОТО ЗА ЗАШТИТА
НА ЛИЧНИТЕ ПОДАТОЦИ И ПРИВАТНОСТА

*Мануела Станоевска Стоилковска,
Експерт за заштита на лични податоци*

Клучни чинители во правосудниот систем

- Судовите
- Обвинителствата
- Адвокатите
- Министерството за правда, Судскиот совет, Советот на јавните обвинители, Управата за извршување на санкции, Академијата за судии и јавни обвинители, Нотарската комора, Комората на извршители, Адвокатската комора и медијаторите

Финансирано од
Европска Унија

ЦЕНТАР ЗА ПРАВНИ
ИСТРАЖУВАЊА И АНАЛИЗИ
CENTER FOR LEGAL RESEARCH AND ANALYSIS

Дигитализација на правосудството

Се подготвуваат, изготвени се и/или донесени неколку документи на оваа тема или поврзани со оваа тема:

- Националната стратегијата за сајбер безбедност 2023-2027;
- Национална ИКТ Стратегија на Република Северна Македонија 2023-2027 година;
- Стратегија за информатичко-комуникациска технологија во правосудството за 2019-2024 година (ревидирана стратегија),
- Национална AI стратегија,
- Концепт за дигитална трансформација на општеството...

- Со Уставот на РС Македонија како основни слободи и права на човекот и граѓанинот се гарантираат сигурноста и тајноста на личните податоци, односно на граѓаните им се гарантира заштита од повреда на личниот интегритет што произлегува од регистрирањето на информации за нив преку обработка на податоците, како и почитување и заштита на приватноста на неговиот личен и семеен живот, на достоинството и угледот.
 - Закон за заштита на личните податоци од 2020 година

- Совет на Европа - **Рамковна конвенција за вештачка интелигенција и човекови права, демократија и владеење на правото** од 05.09.2024 година: се однесува на клучните области, вклучително и транспарентноста на содржината генерирана од вештачка интелигенција, ригорозното управување со ризикот, обврските за документација за високоризичните системи со вештачка интелигенција и заштитата на човековите права.
 - Од суштинско значење е дека, Конвенцијата, исто така, ја признава потребата од пристап заснован на ризик, со што ќе се осигура дека системите за вештачка интелигенција кои се сметаат за штетни за основните права се предмет на строг надзор. Ова создава избалансиран пристап кој поттикнува иновации, но поставува заштитни мерки за да се спречи злоупотребата и штетните последици од технологиите за вештачка интелигенција.

Фактор „Ризик“

- Регулатива за вештачка интелигенција: различни правила за различни нивоа на ризик

- Регулативата класифицира различни категории на ризик во зависност од видот на апликацијата, со специфична категорија посветена на генеративната вештачка интелигенција за општа намена. Класификацијата на ризикот се заснова на намената на системот за вештачка интелигенција, на функцијата што ја врши системот за вештачка интелигенција и специфичната намена и модалитети за кои се користи системот се клучни за да се утврди дали системот за вештачка интелигенција е со висок ризик или не.
- Регулативата содржи и одредби во насока на поддршка на иновациите: предложените мерки се приспособени за малите провајдери и почетните претпријатија.

Финансирано од
Европска Унија

ЦЕНТАР ЗА ПРАВНИ
ИСТРАЖУВАЊА И АНАЛИЗИ
CENTER FOR LEGAL RESEARCH AND ANALYSIS

Според дефиниција предвидена во Регулативата за вештачка интелигенција на Европскиот парламент (прва Регулатива за вештачка интелигенција): **Вештачката интелигенција** е брзо развивачко семејство на технологии што може и веќе придонесува за широк спектар на економски, еколошки, културолошки и општествени придобивки, доколку се развие во согласност со релевантните општи правни и етички принципи во согласност со Повелбата и вредностите на кои е основана Унијата.

- Вештачка интелигенција значи систем заснован на машина кој може за даден сет на цели дефинирани од човекот, да прави предвидувања, препораки или одлуки кои влијаат на реалните или виртуелните средини.

Финансирано од
Европска Унија

ЦЕНТАР ЗА ПРАВНИ
ИСТРАЖУВАЊА И АНАЛИЗИ
CENTER FOR LEGAL RESEARCH AND ANALYSIS

Етика на вештачката интелигенција во правосудството

Рамка на етичките аспекти на вештачката интелигенција, роботика и поврзани технологии на Европскиот парламент:

1. Принцип на почитување на основните права
2. Принцип на недискриминација
3. Принцип на квалитет и безбедност
4. Принцип на транспарентност, непристрасност и правичност
5. Принцип „под контрола на корисникот“

Финансирано од
Европска Унија

ЦЕНТАР ЗА ПРАВНИ
ИСТРАЖУВАЊА И АНАЛИЗИ
CENTER FOR LEGAL RESEARCH AND ANALYSIS

Влијание на правилата за заштита на личните податоци при развивање и користење на алгоритми и вештачката интелигенција во правосудството

1. Начела за заштита на личните податоци
2. Права на субјектите на личните податоци
3. Техничка и интегрирана заштита на личните податоци (Data protection by design and by default)
4. Проценка на влијанието на заштитата на личните податоци (ПВЛЗП)

Финансирано од
Европска Унија

ЦЕНТАР ЗА ПРАВНИ
ИСТРАЖУВАЊА И АНАЛИЗИ
CENTER FOR LEGAL RESEARCH AND ANALYSIS

Користење на алгоритми и вештачка интелигенција во правосудството

- При развивањето на овие софтверски решенија, како и на идните решенија кои ќе бидат базирани на вештачка интелигенција, а ќе бидат користени во правосудството, мора да се почитуваат етичките принципи за дизајнирање и развивање на овие решенија, заштита на правата на учесниците во судските постапки, правото на приватност и заштита на личните податоци и другите човекови права, начелата за заштита на личните податоци, интегрираната техничка заштита (privacy by design and privacy by default) и примената на соодветни мерки за безбедност на обработката на податоците.

- Дали и како вештачката интелигенција ќе помогне во „делењето правда“?
- Дали и на кој начин користењето на алгоритми и вештачката интелигенција може да помогне во правосудството? Кои се ризиците и предизвиците?
- Дали е возможно да се зачува приватноста, да се заштитат личните податоци, да се запазат начелата на обработка на лични податоци, да се овозможат правата на субјектите на личните податоци при користењето на алгоритми и вештачка интелигенција во правосудството?
- Дали при користење на вештачката интелигенција во правосудството ќе се почитуваат човековите права?

- Дали користењето на алгоритми и вештачка интелигенција ќе го подобрат функционирањето на правосудниот систем?
- Дали човечката интелигенција е на доволно високо ниво за да може да создаде алгоритми и вештачка интелигенција кои ќе креираат предвидлива правда?
- Дали вештачката интелигенција ќе создаде судии, адвокати и обвинители кои ќе бидат поправедни?

Аргументи „ЗА“ и „ПРОТИВ“

- **Подобрување на судската практика:** техниките за машинско учење се повеќе се употребливи во областа на обработката на природните јазици во изминатите години (ова ги вклучува почетните напори за разбирање на природниот јазик) и се значителна предност за наоѓање опции за пребарување за дополнување на тековниот клучен збор или пребарување во цел текст.
- **Автоматизација на едноставни и повтрливи случаи:** врз основа на претходни одлуки засновани на исти факти, исти околности и иста применлива регулатива, би можело да нудат/генерираат предлог судски одлуки (што ќе им даде повеќе време на судиите да се постветат на одлучување во посложени судски предмети).
- **Апликации кои ќе претвораат говор во текст:** со помош на вакви апликации би се скратило времето за постапување на правните професионалци (практично правните професионалци преку овие аплкации ќе можат да ги издиктираат правните акти при што апликацијата ќе има улога на дактилограф).

Аргументи „ЗА“ и „ПРОТИВ“

- **Пристап до закони:** без замена на човечка интервенција, четботите – средствата за виртуелен агент би можеле да се постават за да се олесни пристапот до различните постоечки извори на информации со користење на природен јазик - шаблони за документи (барања, договори за закуп итн).
- **Создавање нови стратешки алатки:** употреба на наука за податоци и вештачки разузнавачки техники за податоците за судската активност може да помогнат во подобрувањето на ефикасноста на правдата преку овозможување, на пример, да се спроведат квантитативни и квалитативни проценки и да се прават проекции (на пр. идни човечки и буџетски ресурси).
- **Генерирање на одлуки/правни акти засновани на иста или слична фактичка состојба:** неопходно е проверливост од правен професионалец.

Аргументи „ЗА“ и „ПРОТИВ“

- Во повеќето случаи, целта на овие системи не е да репродуцира правно размислување, туку да ги **идентификува корелациите помеѓу различните параметри на одлуката** (на пример, при барање за развод должината на бракот, приходот на сопругниците, постоење на прељуба, висината на изречената корист и сл.) преку употребата на машинско учење, за да се определи/создаде еден или повеќе модели. Таквите модели се наменети да се користат за **„прогнозирање“ или „предвидување“ на идна судска одлука.**
- Неспорно е дека етички пристап мора да имаат и оние за кои се наменети овие системи (судиите, адвокатите, обвинителите), но се наметнува прашањето: Кој ќе биде судијата кој може да пресуди дали креаторите на системите се или може да бидат поетични од чинителите на правосудството?

Финансирано од
Европска Унија

ЦЕНТАР ЗА ПРАВНИ
ИСТРАЖУВАЊА И АНАЛИЗИ
CENTER FOR LEGAL RESEARCH AND ANALYSIS

Предизвици и ризици

- 1. Правната нерегулираност** на алгоритмите и системите кои користат вештачка интелигенција, односно непостоењето на јасни правила, ограничувања и насоки за примена на вакви системи во нашата држава;
- 2. Човечките ресурси – знаењето, праксата и искуството на дизајнерите и развивачите на ваквите системи.** (познавања од областа на правото, постапките, етички вредности, знаење и практики во создавањето на безбедни системи со примена на соодветни технички и организациски мерки за заштита на овие системи, како и знаења и способности да ги проценат ризиците и влијанието на овие системи врз човековите права.);
- 3. Обученоста на самите професионалци од правосудната фела,** кои по развивањето на алгоритми и системи со ВИ, ќе ги користат овие системи - обука и знаења како да ги користат овие системи;
- 4. Етичноста** при дизијнирањето, развивањето и креирањето на овие системи, на сите чинители, особено на развивачите на системите;
- 5. Безбедноста** на овие системи (заштита од сајбер напади-менување на алгоритмите и безбедност од самите корисници);
- 6. Почитувањето на човековите права** при дизајнирањето, развивањето и користењето на овие системи;
- 7. Овозможувањето на транспарентност:** при креирањето на овие системи и при евентуални надградби;

Финансирано од
Европска Унија

ЦЕНТАР ЗА ПРАВНИ
ИСТРАЖУВАЊА И АНАЛИЗИ
CENTER FOR LEGAL RESEARCH AND ANALYSIS

Предизвици и ризици

8. **Начинот на составување на сетовите на податоци** во случаите кога истите ќе се користат во создавањето на алгоритми и систем со вештачка интелигенција, кои ќе се обучуваат т.е ќе учат од овие податоци односно ќе предлагаат резултати: предизвик претставува заштитата на личните податоци во судските одлуки (потреба од анонимизација), доколку во сетот на податоци кои ќе се користат за развивање на овие системи се внесуваат судски одлуки.;
9. **Начинот на кој ќе се користат понудените одлуки** генерирани од овие системи – проверливост/човечка интервенција;
10. **Контролата** на алгоритмите и системите со вештачка интелигенција кои би се користеле во правосудството, а во однос на **ефикасноста и ефективноста** на истите, како и на **вистинитоста и релевантноста** на понудените **резултати и придобивките** и **нанесената штета** од системите.

Препораки

- 1. Правно регулирање на користењето на алгоритми и системи со вештачка интелигенција во РС Македонија, односно донесување на закон каде што ќе биде опфатено развивањето и користењето на овие системи за цели на употреба во правосудството.**
- 2. Национална стратегија во однос на креирање, развивањето и примена на алгоритми и системи со вештачка интелигенција вклучително и оние кои се наменети за користење во правосудството.**
- 3. Донесување на Етички кодекс: Државата да даде посебен осврт на етичките принципи пред се при дизајнирањето и развивањето, како и на корисниците на овие систем.**
- 4. Почитувањето на човековите права, вклучително и правото на заштита на личните податоци и приватноста доколку овие системи обработуваат лични податоци.**
- 5. Почитување на транспарентноста при самото развивање но и при/пред користењето на овие системи.**
- 6. Понудените резултати при користењето на овие системи во правосудството, мора да овозможуваат човечка интервенција, проверливост и право на избор.**

Препораки

7. Овие системи мора да бидат **безбедни**.

8. При дизајнирањето и развивањето на алгоритми и системи со ВИ наменети за употреба во правосудството **мора да бидат вклучени сите релевантни чинители, вклучително и професионалци од правната фела**.

9. Државата треба да обезбеди **ресурси**: финансиски, технички, човечки ресурси за дизајнирањето, развивањето и користењето на алгоритми и системи со вештачка интелигенција. Воедно потребна е **обука** и на дизајнерите/развивачите и на корисниците на овие системи во која ќе бидат опфатени сите аспекти.

10. **Сертифицирање** на методите на развивање и креирање на алгоритми и системи со вештачка интелигенција наменети за користење во правосудството, со цел да се обезбеди неутралност, непристарност и стандардизирана рамка од правила за овие системи.

11. Да се **испланира и имплементира контролата на алгоритмите и системи со вештачка интелигенција кои би се користеле во правосудството**, а во однос на ефикасноста и ефективноста на истите, како и на вистинитоста и релевантноста на понудените резултати.

Препораки

12. Закон за државен облак (cloud) лоциран на територијата на РС Македонија и Стратегија за национален облак (cloud) која ќе определи подетално временска рамка, чекорите, начините, мерките, активностите во функција на операционализирање на законската рамка за национален облак на податоци;

13. Државата при регулирањето на дизајнирањето, развивањето и користењето на алгоритми и системи со вештачка интелигенција, треба ја има предвид и поддршката кон иновативноста и да се стреми кон промовирање и поттикнување иновации во согласност со човековите права, демократијата и владеењето на правото;

14. Длабинска јавна дебата за овие алатки и системи пред спроведувањето на јавните политики за нивното дизајнирање, развивање и користење;

- За дизајнирање, развивање на алгоритми и системи со вештачка интелигенција наменети за употреба во правосудството особено е препорачливо да не се користат лични податоци кои ги идентификуваат или можат да ги идентификуваат физичките лица (да се користат мерки за анонимизација, генерализација или рандомизација).

Финансирано од
Европска Унија

ЦЕНТАР ЗА ПРАВНИ
ИСТРАЖУВАЊА И АНАЛИЗИ
CENTER FOR LEGAL RESEARCH AND ANALYSIS

Заклучок

Имајќи предвид дека при носењето на одлуките влијаат многу околности, традиционални вредности, важечки прописи, автентични олеснувачки или отежнувачки околности, морални норми, прашање е дали „судија робот“ – систем со вештачка интелигенција би можел **самостојно** да носи поисправни одлуки од човек судија или „адвокат робот“ би спремил подобра одбрана од адвокат човек, а „обвинител робот“ би изнел поаргументирано обвинение од обвинител човек?

Употребата на вештачка интелигенција ќе понуди исклучително значајна **поддршка** за професионалците, вклучувајќи ги судиите и адвокатите, но и за пошироката јавност, особено ако еден ден тие овозможат да се конструираат неспоредливи истражувачки и документарни аналитички алатки во законодавната, регулаторната, правната и доктриналната материја и да создадат динамични врски меѓу сите овие извори.

Правосуден систем во склад со своето време би бил способен да воспостави, администрира и гарантира вистински одлуки за јавниот и приватниот сектор и инсистирањето на целосна транспарентност и правичност во функционирањето на алгоритмите, би можело да придонесе до идно **помагање** во судското одлучување.

Финансирано од
Европска Унија

ЦЕНТАР ЗА ПРАВНИ
ИСТРАЖУВАЊА И АНАЛИЗИ
CENTER FOR LEGAL RESEARCH AND ANALYSIS

- Дали во догледно време вештачката интелигенција ќе стане попаметна од човечката интелигенција и дали ќе може да ја предвидува правдата, во најголема мера неспорно зависи од човечката интелигенција, односно од податоците, правилата и можностите кои човекот ќе и ги даде на вештачката интелигенција.

Финансирано од
Европска Унија

ЦЕНТАР ЗА ПРАВНИ
ИСТРАЖУВАЊА И АНАЛИЗИ
CENTER FOR LEGAL RESEARCH AND ANALYSIS

Прашања и дискусија

Финансирано од
Европска Унија

ЦЕНТАР ЗА ПРАВНИ
ИСТРАЖУВАЊА И АНАЛИЗИ
CENTER FOR LEGAL RESEARCH AND ANALYSIS

Ви благодарам на вниманието!